

ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ “ЦЕНТР НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ ІНІЦІАТИВ”

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ “МОЛОДІЖНА ОРГАНІЗАЦІЯ ПОЧИНАЮЧИХ ЛІДЕРІВ”

ЛЮДИНА, ПРАВО, ДЕРЖАВА: ПРАВОВІ ТА СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ВИМІРИ

ЗВІРНИК НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

15 ТРАВНЯ 2026 РОКУ

М. ВІННИЦЯ

УДК 34:316.6:342.7

л54 Людина, право, держава: правові та соціально-психологічні виміри: зб. матеріалів наук. практ. конф. (м. Вінниця, 15 травня. 2026 р.): Громадська Організація «Центр Науково-Дослідних Ініціатив.», Вінниця: «ГО ЦНДІ» 2026.

Збірник містить наукові розробки науковців, представників практичних підрозділів Національної поліції та інших правоохоронних органів, докторантів, аспірантів та здобувачів вищої освіти, присвячені дослідженню теоретичних і прикладних аспектів розвитку взаємодії органів публічної влади та правоохоронних органів

Матеріали викладені в авторській редакції з незначними коректорськими правками.

Відповідальність за точність поданих фактів, цитат, цифр і прізвищ несуть автори.

Електронна копія матеріалів круглого столу безоплатно розміщується у відкритому доступі на сайті Громадської організації «Центр Наукового-Дослідних Ініціатив» у розділі «Архів наукових заходів», сторінка «Збірники наукових заходів» <https://gocsri.com/index.php/index/uk/index>

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Голова редакційної колегії

Зінченко Людмила Петрівна - засновник Громадської організації «*Центр Науково-Дослідних Ініціатив*»

Заступник голови редакційної колегії

Байцур Катерина Юріївна - співзасновник Громадської організації «*Центр Науково-Дослідних Ініціатив*»

Члени редакційної колегії:

Василенко Віктор Михайлович- перший проректор Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

Музичук Олександр Миколайович- проректор Харківського національного університету внутрішніх справ, заслужений юрист України, доктор юридичних наук, професор

Невядовський Владислав Олегович - учений секретар секретаріату Вченої ради, доктор юридичних наук, доцент

Іванцов Володимир Олександрович - кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри адміністративної діяльності

Чишко Катерина Олександрівна - кандидат юридичних наук, доцент, провідний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем наукового забезпечення правоохоронної діяльності та якості підготовки кадрів

Статівка Олена Олександрівна – завідувач кафедри мовної підготовки, кандидат педагогічних наук, доцент

Ляска Оксана Петрівна - кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології та педагогіки

Подшивалов Денис В'ячеславович

здобувач вищої освіти,

Навчально-науковий інститут №4

*Харківський національний університет внутрішніх
справ*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕНЬ ЩОДО ДИТЯЧОЇ ПОРНОГРАФІЇ: КРИТЕРІЇ РОЗМЕЖУВАННЯ ПОРНОГРАФІЇ ТА ЕРОТИКИ.

Проблематика протидії злочинам, пов'язаним із виготовленням, розповсюдженням та зберіганням дитячої порнографії, набуває особливої актуальності в умовах цифровізації суспільства та стрімкого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій. Інтернет-простір створює умови для швидкого поширення протиправного контенту, що суттєво ускладнює процес його виявлення, фіксації та доказування у кримінальному провадженні.

Метою цієї статті є аналіз особливостей розслідування кримінальних проваджень щодо дитячої порнографії, а також визначення критеріїв розмежування порнографії та еротичності в контексті кримінально-правової оцінки.

Ключовим нормативним актом, що встановлює відповідальність у цій сфері, є Кримінальний кодекс України. Стаття 301 КК України передбачає відповідальність за ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографічних предметів, а також за примушування до участі у їх створенні. Окремо виділено відповідальність за діяння, пов'язані з дитячою порнографією, що обумовлено підвищеним рівнем суспільної небезпечності таких злочинів. Зокрема Стаття 301-1 «Одержання доступу до дитячої порнографії її придбання, зберігання, ввезення, перевезення чи інше переміщення, виготовлення, збут і розповсюдження» [2].

Водночас ефективність розслідування таких кримінальних правопорушень значною мірою залежить від правильного визначення того, що саме є «порнографією», а що – «еротикою», адже від цього залежить кваліфікація діяння, межі криміналізації та допустимість доказів.

Поняття «дитяча порнографія» конкретизується у примітках до статті та в спеціальному законодавстві, зокрема у Закон України «Про захист суспільної моралі» (втратив чинність, але його положення тривалий час застосовувалися у правозастосовній практиці) та міжнародних актах [1].

Важливе значення мають міжнародні стандарти, зокрема Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (Ланцаротська конвенція), ратифікована Україною, яка зобов'язує державу криміналізувати всі форми сексуальної експлуатації дітей, включаючи використання їх у порнографічній продукції [3].

Однією з ключових проблем у розслідуванні є визначення характеру вилученого контенту. Чинне законодавство не містить вичерпного визначення поняття «еротика», натомість поняття «порнографія» розкривається через ознаку натуралістичного, цинічного, самоцільного зображення статевих органів або статевих актів з метою сексуального збудження.

У теорії кримінального права та експертній практиці сформувалися такі критерії розмежування понять:

1. Мета створення матеріалу

- Порнографія має на меті виклик сексуального збудження.
- Еротика може мати художню, естетичну або просвітницьку мету.

2. Ступінь натуралістичності зображення

○ Для порнографії характерне відверте, детальне, акцентоване зображення статевих органів або статевих актів.

- Еротика допускає оголення, але без акценту на фізіологічних деталях.

3. Контекст і художня цінність

- Порнографія не має культурної, наукової чи мистецької цінності.
- Еротичні твори можуть бути частиною мистецького або кінематографічного продукту [4].

Розглядаючи матеріали, які підпадають під критерій «дитяча порнографія», важливо, щоб у матеріалі було зафіксовано зображення особи, яка є дитиною (до 18 років), і таке зображення має сексуальний характер – йдеться саме про дитячу порнографію незалежно від наявності «художнього задуму». Визначення характеру продукції здійснюється на підставі мистецтвознавчої або комплексної судової експертизи.

Розслідування злочинів, пов'язаних із дитячою порнографією, має низку специфічних рис та дотримання порядку, які вплинуть на доказовість у суді: цифровий характер доказів, встановлення віку особи, міжнародне співробітництво в ході розслідування, врахування психологічної травматизації.

Одна з них – цифровий характер доказів. Більшість таких злочинів вчиняється з використанням мережі Інтернет, месенджерів, хмарних сервісів. Це зумовлює необхідність:

1. проведення обшуків із залученням спеціалістів у сфері комп'ютерної техніки;
2. вилучення носіїв інформації;
3. проведення комп'ютерно-технічної експертизи;
4. фіксації цифрових слідів (IP-адрес, лог-файлів, метаданих) [5].

Особливої уваги потребує дотримання процесуального порядку отримання електронних доказів для забезпечення їх допустимості в суді.

Важливим моментом є встановлення віку особи. Обов'язковим є доведення того, що зображена особа є неповнолітньою. У разі відсутності документальних підтверджень призначається судово-медична або портретна експертиза [5].

Зважаючи на сучасні можливості, такі розслідування часто включають міжнародне співробітництво. З огляду на транснаціональний характер обігу

дитячої порнографії, органи досудового розслідування активно взаємодіють із міжнародними організаціями, зокрема Інтерпол та Європол, а також компетентними органами інших держав у межах міжнародної правової допомоги [3].

Проведення у справах, де потерпілими є діти, потребує особливого підходу до проведення допитів із дотриманням принципу «дружнього до дитини правосуддя», залучення психолога та недопущення повторної травматизації.

Серед основних проблем, які виникають у ході розслідування злочинів, пов'язаних з дитячою порнографією, можна виділити:

- оцінювальний характер поняття «порнографія»;
- складність доведення умислу на розповсюдження;
- проблеми розмежування зберігання для особистого користування та збуту;
- ризики порушення права на приватність під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій [5].

Крім того, у практиці виникають дискусії щодо криміналізації так званих «віртуальних» зображень. Сучасний цифровий світ має можливість створювати за допомогою графічних редакторів або штучного інтелекту зображення, які не містять реальних дітей, але імітують їх образ. І присутність таких матеріалів викликає певні суперечки [4].

Розслідування кримінальних проваджень щодо дитячої порнографії є складним, багатоаспектним процесом, що поєднує кримінально-правові, процесуальні, технічні та психологічні елементи. Ефективність такого розслідування значною мірою залежить від чіткого розмежування понять «порнографія» та «еротика», яке здійснюється на підставі сукупності критеріїв: мети створення матеріалу, ступеня натуралістичності, контексту, художньої цінності та віку зображених осіб.

Особливого значення набуває використання спеціальних знань (експертиз), дотримання процесуальних гарантій при роботі з цифровими доказами та

міжнародне співробітництво. Водночас законодавство потребує подальшого вдосконалення з метою усунення оціночності окремих понять і адаптації до сучасних викликів, пов'язаних із розвитком цифрових технологій.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про захист суспільної моралі від 20.11.2003 № 1296-IV». URL: https://kodeksy.com.ua/pro_zahist_suspil_noi_morali.htm (дата звернення 23.02.2026).
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III (зі змінами). URL: https://protocol.ua/ua/kriminalniy_kodeks_ukraini_stattya_301_1/ (дата звернення 24.02.2026)
3. Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства: Ратифікована Законом України від 20.06.2012 № 4988-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_927#Text (дата звернення 25.02.2026).
4. Найдзон Я.П. Розмежування еротики та порнографії: національний і міжнародний аспекти. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО. Випуск 60. 2020 URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2021/02/42.pdf> (дата звернення 24.02.2026)
5. Попов Георгій Кримінальна відповідальність за діяння, пов'язані з дитячою порнографією: аналіз окремих законодавчих змін. URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/kryminalna-vidpovidalnist-za-diyannya-pov-yazani-z-dytyachoyu-pornografiyeyu-analiz-okremykh-zakonodavchyh-zmin> (дата звернення 24.02.2026).